

maar ook toelaat 'ik' te zeggen, en natuurlijk ook van directe anderen. Die blijven echter volledig gezichtsloos: geen vader of moeder, geen geliefden, geen vrienden, geen partner,... Het sociale omvat in *Selbstbeziehung* dus geen duidelijke tegenposities, zodat de ik-spreker annex zelfobservator nooit een concreet iemand toe- of aanspreekt. De vele zelfobservaties blijven zo in een niet nader bepaalde, primair mentale of psychische ruimte rondtollen. Ze zijn ook weinig complex want haast elke ik-gedachte is niet meer dan een vaak korte zin, een singulier statement dat meestal met 'ik' begint (genre 'ik leerde spreken', 'ik leerde het onderscheid tussen goed en slecht', 'ik spuwde op de grond waar dat niet mocht', etc.). Tijdens de voorstelling maken de verschillende dansers-acteurs dan ook de hele

tijd de titel *ik zeg "ik"* waar. Edoch, wie spreekt hier eigenlijk? Wie of wat is het ik dat 'ik' zegt? Door de immer wisselende spreekposities verschilt het uitgesproken 'ik', de eerste persoon enkelvoud als talige vorm of betekenaar, al per definitie van de aangeduide ik-spreker, het grammaticale subject van het sprekend subject. Of in de door Jacques Lacan beroemd gemaakte terminologie van Roman Jakobson: in *I said I* is er een zichtbare, immer herhaalde splitsing of deling tussen het *sujet de l'énoncé* ('ik' als talige term) en het *sujet de l'énonciation* (het ik dat het woord 'ik' uitspreekt). Beide vallen niet samen, want altijd weer een ander ik zegt 'ik'. Maar is deze 'Ich-spaltung' (dixit Freud) niet ook aan het werk als één enkel subject 'ik' zegt – als u of ik de eerste persoon enkelvoud bezigen? Verwijst ook dan niet dat altijd weer

herhaalde woordje 'ik' naar een altoos verschuivende realiteit die door de kwestieuze betekenaar helemaal niet wordt gedekt, laat staan weergegeven of afgebeeld?

Als een volleerde Lacaniaan maakt Handke in het begin van de tekst duidelijk dat we onze subjectiviteit aan de taal hebben te danken. We *zijn* geen subjecten maar *worden* het pas als talige wezens, als gebruikers van de betekenaar 'ik'. Meer zelfs, de taal verplicht ons 'ik' te zeggen – want daarzonder geen persoonlijk spreken, geen mogelijkheid om geïndividualiseerd terug te spreken of te dialogeren. Met de intriede in de talige orde raakt ieder subject tegelijkertijd ook voorgoed in zichzelf gespleten, zit het voor altijd vast aan de deling tussen grammaticale en sprekende subjectiviteit en zal het dus nooit meer 'heel worden'. De eerste per-

I said I - Rosas / Herman Sorgeloos

